

**การเสริมสร้างพลังทุนของชุมชนสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ :
กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน**

**The Empowerment's Pattern of the Saving Group for
Production Credit for Sustainable Development of the Community in
Upper Southern Region in Thailand**

**ภมรรัตน์ สุธรรม
Pamornrat Sutum**

บทคัดย่อ

การวิจัยรูปแบบการเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ของชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพลวัตของชุมชนกับกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งตนเองของชุมชน 2) ศึกษาประเมินสถานการณ์และกระบวนการพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 3) ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเป็นปัจจัยแหล่งทุนในการผลิต 4) ศึกษากลยุทธ์การเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ของชุมชน และ 5) ศึกษารูปแบบ การเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ของชุมชน การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบการวิจัยศึกษาปรากฏการณ์ของสังคม (Social Phenomenon) โดยศึกษาวิจัยในพื้นที่จริงของภาคใต้ตอนบน(สุราษฎร์ธานี กระบี่ และระนอง) เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยประยุกต์ (PAR) ใช้เทคนิคการประเมินผลแบบเสริมพลัง เทคนิค SWOT Analysis ในการวิเคราะห์และพัฒนาศักยภาพขององค์กรแบบเสริมพลังผลการศึกษารूपได้ดังนี้

บริบทของชุมชนที่ศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ตอนบนในภาพรวม พบว่า ในอดีตที่ผ่านมาประมาณ 50 ปี พื้นที่ภาคใต้ตอนบนมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้

เหมือนแร่ สัตว์ป่า พืชพันธุ์ธัญญาหาร สามารถพึ่งตนเองได้ในด้านปัจจัยสี่ เป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ หลังจากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฯ ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อขายแบบทุนนิยม ทำให้มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ศักยภาพในการพึ่งตนเองของชุมชนชนบทลดน้อยลง ปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ยังมีลักษณะความเป็นชนบทอยู่ การประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นภาคการเกษตร พืชเศรษฐกิจส่วนใหญ่ ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ผลไม้ นอกจากนี้มีอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และทำการประมง ในพื้นที่จังหวัดระนอง ชุมชนส่วนใหญ่ยังมีต้นทุนทางสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนา ที่สำคัญคือความเป็นเครือญาติ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน

ด้านการประเมินสถานการณ์และกระบวนการพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์ในพื้นที่ภาคใต้ตอนบนในภาพรวม พบว่า กระบวนการก่อเกิดกลุ่มออมทรัพย์ในแต่ละกลุ่ม ส่วนใหญ่ได้รับแนวคิดและการสนับสนุนจากหน่วยงานพัฒนาชุมชน เมื่อประเมินกลุ่มโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างและกระบวนการทำงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ด้านการบริหารเงินทุนและทรัพยากร ด้านการพัฒนาขีดความสามารถขององค์กร ด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิกและชุมชน ผลการประเมิน พบว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านทับพรุอยู่ในระดับก้าวหน้า สำหรับกลุ่มออมทรัพย์ฯ บ้านควนม่วง บ้านเขี้ยวหวาน บ้านบางเนาและบ้านหาดส้มแป้นอยู่ในระดับปานกลาง และกลุ่มออมทรัพย์ฯ บ้านหาดทรายแดง อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง

ด้านการวิเคราะห์เกี่ยวกับศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในภาพรวม พบว่า จุดแข็งที่สำคัญ ได้แก่ ด้านกรรมการที่มีวิสัยทัศน์ มีความพร้อมและกล้าตัดสินใจในการทำงาน มีความรับผิดชอบสูง มีความซื่อสัตย์ สุจริต ทำงานโปร่งใสตรวจสอบได้ ด้านสมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีคุณธรรม กลุ่มมีการบริหารจัดการให้มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง และหลากหลาย มีการจัดสวัสดิการหลากหลายรูปแบบ กลุ่มยึดหลักคุณธรรม 5 ประการในการดำเนินงาน ด้านการดำเนินธุรกิจของกลุ่มฯที่มีความหลากหลาย และนำผลกำไรมาจัดสวัสดิการให้สมาชิกและชุมชน กลุ่มที่มีศักยภาพและมีจุดแข็งครบทุกด้าน คือกลุ่มออมทรัพย์ฯ บ้านทับพรุ ได้รับการยอมรับให้เป็นต้นแบบในการศึกษาดูงานจากกลุ่มชุมชนอื่นๆและได้รับรางวัลดีเด่นหลายรางวัล ด้าน

จุดอ่อน พบว่าบางกลุ่ม มีจุดอ่อนด้านกรรมการ ด้านสมาชิก ด้านสถานที่ทำการ และด้านการบริหารจัดการ ด้านโอกาสในการพัฒนา ได้แก่การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในการศึกษาดูงานและฝึกอบรมทั่วประเทศ การได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการและงบประมาณ ด้านอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการพัฒนาได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ปัจจัยด้านการเมืองท้องถิ่น ปัจจัยด้านนโยบายมุ้งทั้งในและนอกชุมชน

ด้านกลยุทธ์การเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯในภาพรวม มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม โดยการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและสมาชิก 2) การสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น 4) การเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการจัดการความรู้ ด้านวิชาการ และเทคโนโลยี

ด้านรูปแบบการเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ของชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน ได้รูปแบบ คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์บริบทของชุมชนที่ศึกษาและสถานการณ์การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯแบบมีส่วนร่วม โดยวิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group) ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์ฯแบบมีส่วนร่วม ด้วยเทคนิค SWOT วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ขั้นตอนที่ 3 กำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนา จุดแข็ง ขยายโอกาส แกไขจุดอ่อนและกำจัดอุปสรรค โดยเริ่มจากการพัฒนาศักยภาพคน พัฒนาด้านการบริหารจัดการ พัฒนาการจัดทำกิจกรรม พัฒนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำไปสู่การพึ่งตนเอง ขั้นตอนที่ 4 อบรม ให้ความรู้ ศึกษาดูงาน จัดเวทีเพื่อจัดทำแผนนำไปสู่การลงมือปฏิบัติ และมีการประเมินผล ในแต่ละกลยุทธ์แต่ละกิจกรรม ขั้นตอนที่ 5 สรุบบทเรียนจากการลงมือปฏิบัติตามแผนงาน กิจกรรม ขั้นตอนที่ 6 แลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์กับองค์กรเครือข่าย ลงมือปฏิบัติซ้ำเพื่อเสริมสร้างพลังให้กลุ่มเข้มแข็งในระยะเวลาที่เหมาะสม นำไปสู่การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตใจ การเมืองการปกครอง และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

คำสำคัญ : การเสริมสร้างพลัง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

The study of the empowerment pattern of the saving group for production credit for sustainable development of the community in upper southern region in Thailand has five objectives: 1) to study the dynamic of community and community development process for self-reliance in upper southern region in Thailand; 2) to evaluate the situation and development process of the saving group for production credit in upper southern region in Thailand; 3) to analyze the potential of saving group for production credit; 4) to study the empowerment strategy to build sustainable development and self-reliance for the saving group of production credit in upper southern region in Thailand; and 5) to study the empowerment pattern to build sustainable development and self-reliance for the saving group of production credit in upper southern region in Thailand.

Research methodology employed was a qualitative research by studying on the social phenomenon in upper southern area; Surat Thani, Krabi and Ranong provinces. The operation of this research was the process of participatory action research or PAR, which applied SWOT Analysis and Empowerment Evaluation to empower the potential of the saving group for production credit. The findings were as follows:

1. The overall of a community context in upper southern area in Thailand; this area was plentiful with natural resources in the past. The communities could use the natural resources for their self-reliance living. After the National Economics and Social Development plan had been used, the country itself changed the way of production from subsistence to export. A lot of natural resources had been destroyed and made less potential self-reliance living for the local. Nowadays, most of the people in this area changed their way of living from

the rural to suburban lifestyle. The main occupation in the area was agriculture; rubber, oil palm and orchard plantation. Most of the communities still had social capitals such as kindred relationship, sacrifice and responsibility which useful to community development.

2. The Evaluation of the situation and development process of the saving group for production credit in upper southern region in Thailand found that most of the saving groups for production credit established their groups by using the Community Development Department's concept. The evaluation was then classified into four categories: 1) organization structure and management process; 2) saving fund and resources management; 3) the ability of organization development; and 4) the benefits for members and communities. The methodology used was participatory evaluation process. The results of the evaluation were the saving group for production credit in Ban Thub Phru was in the progressive level. Another group; Ban Khuan Muang, Ban Chiew Kwan, Ban Bang Nao and Ban Haad Sompaen were in the moderate level while Ban Sai Daeng was at the ameliorate level.

3. The analysis of the potential of saving group for production credit found that the strengths were a good vision of the committee, strong willingness to work, dare to make decision, responsibility, honesty and transparency. A member had a unity and participated in all activities, responsibility and virtue. The committee and member adhered to 5 virtues of the saving group for production credit. They had many different kinds of successful activities and spent some of net profit for member and community welfare. The weaknesses were the committee, members, establishment and management. The opportunity for development, all of the groups had supported from the outsider officers in

budgeting and technical matters such as trainings and study visits. The threat came from economic conditions, local politics and all vices inside and outside the community.

4. The empowerment strategy to develop the sustainable development and self-reliance for the saving group for production credit was classified into four categories: 1) developing the potential of committee and members; 2) strengthening of economy and environment for the community to be self-reliance in sufficient economy philosophy; 3) strengthening local politics; and 4) strengthening knowledge management, technical matter and technology.

5. There are six steps in the empowerment pattern to build the sustainable development and self-reliance for the saving group for production credit: 1) analyzing the community and the saving group for production credit context with Focus Group method; 2) analyzing the potential of the saving group for production credit with SWOT Analysis method; 3) stipulating the vision and strategy; 4) arranging training course and study visit, arrange civil forum for making the action plan, implementation and evaluate in each vision and strategy; 5) sharing the experiences among themselves after the activity had been finished; and 6) exchanging the knowledge and experiences with the saving group for production credit network.

Keyword: Empowerment Saving Group for Production Credit Sustainable Development

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงฐานการพัฒนาประเทศ จากการเกษตรสู่อุตสาหกรรมและบริการ เพื่อตอบสนองการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจโลก ระบบการพัฒนาประเทศจึงต้องเอื้อต่อการ

พัฒนาอุตสาหกรรมและการบริการในเขตเมืองเป็นอันมาก ส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการสามารถพัฒนาขีดความสามารถเพื่อการแข่งขันทั้งในเรื่องเทคโนโลยี การบริหารจัดการ การลงทุน จนกระทั่งการรวมตัว เป็นสมาคม กลุ่มและเครือข่าย ความสามารถดังกล่าว ส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมเจริญเติบโตและมีบทบาทสำคัญต่อสังคม เศรษฐกิจของประเทศ (นันทิยาและณรงค์ หุตานวัตร. 2549 : 2)

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงนี้ ผู้คนในสังคมต้องปรับตัวทุกด้าน โดยเฉพาะ ทางเศรษฐกิจจะเปิดโอกาสให้แก่บุคคลที่เข้าใจสถานการณ์ และสามารถช่วงชิงผลของการเปลี่ยนแปลงนี้แต่สังคมชนบทกลับอ่อนแอ และตกอยู่ในสถานการณ์ที่เสียเปรียบ เกิดภาวะความยากจนและความล้าหลัง ความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบทขยายตัวมากขึ้น การเติบโตของเมืองไม่ได้เกื้อหนุนการพัฒนาชนบทเท่าที่ควร (สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545)

การรวมกลุ่มของชาวชนบท เป็นการปรับตัวให้มีความสามารถในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ การรวมกลุ่มจึงเป็นเครื่องมือในการต่อสู้เพื่อความอยู่รอด (Uphoff. 1986) หน่วยงานพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชนตระหนักถึงความสำคัญของการรวมกลุ่ม ของชาวชนบทเพื่อแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น จะเห็นได้ว่า มีโครงการพัฒนาทั้งของรัฐและเอกชนซึ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรจำนวนมากเข้าสู่ชนบทชี้ให้เห็นว่า การสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มเกษตรกรเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญของการพัฒนาชนบท ซึ่งปรากฏเด่นชัดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ในแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทอย่างยั่งยืน กล่าวคือ “เสริมสร้างศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถให้คนยากจน ก่อสร้างสร้างตัว และพึ่งตนเองให้มากขึ้น ด้วยการนำหลักการ แนวคิดกระบวนการสหกรณ์ มาใช้ประโยชน์ โดยส่งเสริมให้คนยากจนรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชน สหกรณ์ เครือข่าย องค์กรชุมชน และเครือข่ายสหกรณ์ที่เข้มแข็ง..” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545)

นอกจากนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติยังให้ความสำคัญขององค์การชุมชนต่อเนื่อง ถึงฉบับที่ 10 ในยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ความว่า “การสร้างเสริมความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ สร้างสรรค์คุณค่าของสินค้า (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550)”

ในการสร้างฐานรากที่แข็งแรงให้กับชุมชนนั้น ต้องประกอบด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการกลุ่ม และการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ ทั้งสามระบบย่อยนี้เกี่ยวพันซึ่งกันและกัน และอิงอาศัยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นสำคัญ โดยการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นรากฐานของการดำเนินวิสาหกิจชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการทรัพยากรและทุนที่มีอยู่ ให้เกิดเป็นระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็งด้วยการประกอบการ ซึ่งหมายถึงกิจการของชุมชน เกี่ยวกับการผลิตสินค้า กิจกรรมการออมทรัพย์ การให้บริการ หรือกิจการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน ระหว่างชุมชนและประเทศชาติ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน ระหว่างชุมชน และประเทศชาติ อีกนัยหนึ่งวิสาหกิจชุมชน หมายถึงการประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งพาตนเอง “ทุนของชุมชน” ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงินแต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่เป็นน้องไว้ใจกันได้ (เสรี พงศ์พิศ. 2544)

การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นรากฐานของการดำเนินวิสาหกิจชุมชน จะเป็นการหยั่งรากสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่กับชุมชน อยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรม รากฐานของท้องถิ่น มุ่งความพอมีพอกิน และให้ความสำคัญที่คุณค่าและปัญญา ระบบเศรษฐกิจชุมชนเป็นทางออกของชาวชนบทที่จะฟื้นฟู

และเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ตนเอง มีเป้าหมายรักษาระบบผู้ผลิตเล็กอิสระไว้และผนึกกำลังผู้ผลิตเล็กเหล่านี้ ทั้งด้านการผลิตการแลกเปลี่ยนผลผลิตภายในชุมชน และระหว่างชุมชน การรวมกันขายผลผลิตให้กับระบบเศรษฐกิจทุน มีพลังเข้มแข็งและสามารถต่อรองกับระบบทุนในตลาดได้รวมทั้งการระดมทุนด้วยการออมทรัพย์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนที่พึ่งตนเองได้ภายในชุมชน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2547)

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการดำเนินการจัดตั้ง “กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต” ในพื้นที่หมู่บ้าน ตำบลทั่วประเทศ แต่กลุ่มออมทรัพย์ฯ ส่วนใหญ่ไม่มีความเข้มแข็ง เนื่องจากชุมชนยังขาดเครื่องมือและกระบวนการในการเสริมพลังกลุ่มฯ ซึ่งเป็นทุนที่สำคัญยิ่งของชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ด้วยตัวเอง ทำให้กลุ่มออมทรัพย์ฯ ส่วนหนึ่งต้องล้มลงและส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่น ศรัทธาในพลังความสามารถของชุมชนเอง ดังนั้นกระบวนการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของกลุ่มโดยกระบวนการเสริมพลังกลุ่มแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นรูปแบบหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริงของชุมชนต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้ เน้นศึกษาบริบทของชุมชนกับกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งตนเองของชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน ประเมินสถานการณ์และกระบวนการพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน รวมทั้งวิเคราะห์เกี่ยวกับศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเป็นแหล่งทุนของชุมชนที่สำคัญสำหรับการผลิต ศึกษาถึงการสร้างกลยุทธ์ในการเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสู่ความการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ของชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน ทั้งนี้เพื่อหารูปแบบ การเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสู่การพัฒนาที่เข้มแข็งยั่งยืนพึ่งตนเองได้ของชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน

สำหรับวิธีการศึกษา เน้นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยใช้แบบการวิจัยศึกษาปรากฏการณ์ของสังคม (Social Phenomenon) ดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Random) ในพื้นที่ซึ่งเป็นเขตพื้นที่การศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ได้แก่ พื้นที่จังหวัดกระบี่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดระนอง

เป็นตัวแทนในการศึกษา จังหวัดละ 2 กลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีผลการดำเนินงานที่มีระดับการประเมินการพัฒนาของกลุ่มอยู่ในระดับก้าวหน้า ระดับ ปานกลาง และระดับที่ต้องปรับปรุง จากผลการประเมินโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ,จังหวัด ตามแบบประเมินผลการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของกรมการพัฒนาชุมชน ใน 4 ด้าน 32 ตัวชี้วัด และจะต้องเป็นกลุ่มที่มีความสนใจที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่มโดยกระบวนการแบบเสริมพลัง ซึ่งได้ตัวแทนในการศึกษาคั้งนี้ จำนวน 6 กลุ่ม สำหรับวิธีการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยประยุกต์ PAR ใช้เทคนิคการประเมินผลแบบเสริมพลังเทคนิค SWOT Analysisในการพัฒนาศักยภาพขององค์กรแบบเสริมพลัง

บริบทของชุมชนที่ศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน

บริบทของชุมชนที่ศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ตอนบนในภาพรวมนั้นในอดีตที่ผ่านมาประมาณ 50 ปีมานี้ พื้นที่ภาคใต้ตอนบนมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้เหมืองแร่ สัตว์ป่า พืชพันธุ์ธัญญาหาร ชุมชนส่วนใหญ่สามารถพึ่งตนเองได้ในด้านปัจจัยสี่เป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ หลังจากการพัฒนาประเทศด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อขายแบบทุนนิยม ซึ่งมีการสัมปทานป่าไม้และเหมืองแร่ซึ่งทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างกว้างขวางและรุนแรง ทำให้ศักยภาพในการพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนชนบทลดน้อยลง ต้องพึ่งพาสถาปัตยกรรมในด้านปัจจัยสี่ปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ยังมีลักษณะความเป็นชนบทอยู่ ถึงแม้ว่าจะมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบกึ่งชนบทกึ่งเมือง ลักษณะการประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นภาคการเกษตร พืชเศรษฐกิจส่วนใหญ่ ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ผลไม้ นอกจากนั้นยังมีอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และทำการประมงในพื้นที่จังหวัดระนอง เศรษฐกิจส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่ศึกษาจึงค่อนข้างดี ทำให้มีปัญหาในการออมทรัพย์ค่อนข้างน้อย ชุมชนส่วนใหญ่ยังมีทุนของชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาสู่การพึ่งตนเอง ได้แก่ ทุนทางด้านสังคมที่มีลักษณะความผูกพันเป็นเครือญาติ ชุมชนยังมีความเกื้อกูลผูกพันกัน ยังคงมีวิถีชีวิตแบบชนบทที่มีน้ำใจ ความรักสามัคคีกันภายใน

ชุมชน มีความเสียสละและรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีการรวมตัวเป็นกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ทุนทางด้านวัฒนธรรมและประเพณี ชุมชนยังคงรักษาประเพณี วัฒนธรรมที่ดั้งเดิม รวมทั้งภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การสืบทอดประเพณีที่สำคัญทางด้านศาสนา ประเพณีด้านการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ประเพณีสารทเดือนสิบ การสืบทอดศิลปวัฒนธรรม เช่น หนังตะลุง มโนราห์ การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจักสาน การใช้สมุนไพร แพทย์แผนไทย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีทุนทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนที่เน้นการพึ่งตนเอง ด้วยการรวมตัวเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารชุมชน ชุมชนยังให้ความสำคัญในการดำเนินเศรษฐกิจแบบพอเพียง ฟื้นฟูการสร้าง ความมั่นคงในการพึ่งตนเองด้านอาหาร ด้วยการฟื้นฟูการปลูกข้าวไร่เพื่อบริโภคในครัวเรือนในชุมชน ในชุมชนยังคงมีต้นทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ แหล่งน้ำในชุมชน ทรัพยากรทางทะเลอันดามัน จังหวัดระนอง ดินขาวในพื้นที่หาดส้มแป้น ซึ่งสามารถนำมาแปรรูปเพิ่มผลผลิตสร้างฐานเศรษฐกิจชุมชนได้ แต่ในขณะที่เดียวกันชุมชนก็ยังมีจุดอ่อนในด้านการเน้นบริโภคนิยมเน้นวัตถุนิยม รวมทั้งยังมีแหล่งอบายมุข เช่น การเล่นการพนันที่แพร่ระบาดอยู่ในชุมชน รวมทั้งการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ทำให้เกิดความขัดแย้งแบ่งพรรคแบ่งพวก ชุมชนขาดความสามัคคี ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการพึ่งตนเองในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองและด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชน

สถานการณ์และกระบวนการพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน

จากการประเมินแบบมีส่วนร่วมด้านสถานการณ์และกระบวนการพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ภาคใต้ตอนบนในภาพรวมนั้น กระบวนการก่อเกิดกลุ่มออมทรัพย์แต่ละกลุ่ม ส่วนใหญ่ได้รับแนวคิดและการสนับสนุนจากหน่วยงานพัฒนาชุมชน เช่นกลุ่มออมทรัพย์ที่บ้านทับพรุ และกลุ่มออมทรัพย์บ้านควนม่วง บางกลุ่มได้ก่อตัวเนื่องมาจากเงื่อนไขการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ บ้านเขี้ยวหวาน กลุ่มออมทรัพย์บ้านบางเนา และบางกลุ่มเกิดขึ้นจากแนวคิดของชุมชนเองที่ต้องการพึ่งตนเอง

ด้านเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ที่บ้านหาดส้มแป้น กลุ่มออมทรัพย์ที่บ้านหาดทรายแดง แต่ได้รับการสนับสนุนในด้านวิชาการจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอและจังหวัด ดังนั้นกระบวนการพัฒนาสู่ความเข้มแข็งของกลุ่มแต่ละกลุ่มจึงมีเงื่อนไข ปัจจัยที่แตกต่างกัน เช่น ปัจจัยด้านกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ฯ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ/ระเบียบข้อบังคับ ปัจจัยด้านสมาชิก และปัจจัยด้านเงินทุน ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เมื่อใช้แบบประเมินกลุ่มออมทรัพย์ฯของกรมการพัฒนาชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการและสมาชิก กลุ่มฯใน 4 ด้าน ได้แก่ด้านโครงสร้างและกระบวนการทำงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ด้านการบริหารเงินทุนและทรัพยากร ด้านการพัฒนาขีดความสามารถขององค์กร ด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิกและชุมชน ผลการประเมินแบบมีส่วนร่วมของกรรมการและสมาชิก พบว่า กลุ่มออมทรัพย์ฯเพื่อการผลิตบ้านทึบพรุอยู่ในระดับก้าวหน้า กล่าวคือมีการจัดโครงสร้างการบริหารงานและกระบวนการทำงานที่ชัดเจน กรรมการมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกและทุกคนปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ มีการประชุมทุกเดือนทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เรียกว่า “ทฤษฎีการประชุมโตะกลม” กลุ่มฯมีระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนและปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทุกปี มีอาคารถาวรและมีศูนย์สาธิตการตลาดอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีสมาชิกในชุมชนประมาณ ร้อยละ 90 เป็นสมาชิก และมีสมาชิกจากภายนอกชุมชนด้วย ในด้านการบริหารเงินทุนและทรัพยากร กลุ่มฯมีเงินสัจจะค่อนข้างสูง มีการจัดทำเอกสารหลักฐานชัดเจนด้วยระบบคอมพิวเตอร์และมีการนำเงินทุนไปดำเนินกิจกรรมศูนย์สาธิตการตลาด รับซื้อน้ำยางสด ซื้อสวนปาล์ม ฯลฯ เพื่อนำกำไรมาปันผลให้สมาชิกและเป็นสวัสดิการของชุมชน มีการจัดสรรงบฯเพื่อสนับสนุนการเข้ารับอบรม/ศึกษาดูงานในหลายๆ ด้าน ประมาณปีละ 10 ครั้ง กลุ่มเป็นแกนนำในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งกลุ่มฯได้มีการจัดสรรผลกำไรคืนสู่สมาชิกทุกปี จัดสวัสดิการให้สมาชิก ดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ ประกันชีวิตให้กับสมาชิก สำหรับกลุ่มออมทรัพย์ฯ บ้านควนม่วง บ้านเขี้ยวหวาน บ้านบางเนาและบ้านหาดส้มแป้นอยู่ในระดับปานกลาง และกลุ่มออมทรัพย์ฯ บ้านทรายแดง อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง

ศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน

การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์ฯ โดยใช้เทคนิค SWOT ในภาพรวมนั้น จุดแข็งที่สำคัญที่เป็นศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์ฯที่จะทำให้กลุ่มเข้มแข็ง ได้แก่ จุดแข็ง ด้านกรรมการที่มีวิสัยทัศน์ มีความพร้อมและกล้าตัดสินใจในการทำงาน มีความรับผิดชอบสูง มีความซื่อสัตย์ สุจริต ทำงานโปร่งใสตรวจสอบได้ จุดแข็งด้านสมาชิกที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม สมาชิกมีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีความขัดแย้งค่อนข้างน้อย จุดแข็งด้านการบริหารจัดการกลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง และหลากหลาย นอกเหนือจากกิจกรรมการออมและกู้ เช่นมีศูนย์สาธิตการตลาด ศูนย์รับซื้อน้ำยางสด การซื้อสลากออมสิน ทวีสิน การลงทุนซื้อสวนปาล์ม การประกันชีวิต ฯลฯ มีการบริหารจัดการกลุ่มแบบธรรมาภิบาล มีการบริหารจัดการความเสี่ยงโดยกำหนดไว้ในระเบียบข้อบังคับให้กู้เงินสัจจะได้ไม่เกินวงเงินสัจจะสะสมของตนเอง มีการจัดสวัสดิการหลากหลายรูปแบบ จุดแข็งด้านคุณธรรมของกลุ่ม กลุ่มยึดหลักคุณธรรม 5 ประการในการดำเนินงาน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจ ความเสียสละ ความสามัคคีและความอดทน เป็นหลักที่กรรมการและสมาชิกทุกคนยึดถือปฏิบัติและจุดแข็งด้านการดำเนินธุรกิจของกลุ่มฯที่มีความหลากหลาย และนำผลกำไรมาจัดสรรปันผลเฉลี่ยคืนรวมทั้งจัดสวัสดิการให้สมาชิกและชุมชนอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์ฯบ้านทับพรุ เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพและมีจุดแข็งครบทุกด้าน กลุ่มได้รับการยอมรับให้เป็นต้นแบบในการศึกษาดูงานจากกลุ่ม ชุมชนอื่นๆ และได้รับรางวัลดีเด่นหลายรางวัล สำหรับด้านจุดอ่อนของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ผลการวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมนั้น กลุ่มฯบางกลุ่มมีจุดอ่อนด้านกรรมการด้านสมาชิก ด้านสถานที่ทำการ และจุดอ่อนด้านการบริหารจัดการ สำหรับด้านโอกาสในการพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์ฯ นั้น โอกาสที่สำคัญในการพัฒนา ได้แก่การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในการศึกษาดูงานและฝึกอบรมทั่วประเทศ การได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการและงบประมาณสนับสนุนบางส่วนในการฝึกอบรมการก่อสร้างปรับปรุงอาคารสถานที่ทำการ **ด้านอุปสรรคหรือข้อจำกัด**ในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่

ตกต่ำ ค่าครองชีพสูง รายได้ต่ำไม่เพียงพอ ปัจจัยด้านการเมืองท้องถิ่น ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งแตกแยกแบ่งพรรคแบ่งพวกหลังการเลือกตั้งในท้องถิ่น ยกเว้นชุมชนบ้านเขียวหวาน และบ้านบางเนา ที่สามารถพูดคุยตกลงกันได้ ไม่ต้องแข่งขันลงเลือกตั้ง ปัจจัยด้านอบายมุขทั้งในและนอกชุมชน โดยเฉพาะการพนันที่มีอยู่อย่างแพร่หลายในทุกชุมชน ทำให้สมาชิกบางส่วนลุ่มหลงในอบายมุขเกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

กลยุทธ์การเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน

สำหรับการสร้างกลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ในภาพรวมนั้น ได้ให้ความสำคัญในด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม โดยการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและสมาชิกให้มีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และใช้มาตรการทางด้านสังคมในการลดโทษกรรมการและสมาชิกที่ทำผิดกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่มฯ การเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชนและสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ สามารถพึ่งตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่นและการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการจัดการความรู้ ด้านวิชาการ และเทคโนโลยี ซึ่งในแต่ละกลยุทธ์ กลุ่มออมทรัพย์ฯ แต่ละกลุ่มจะมีแผนงานและกิจกรรมในการเสริมสร้างพลังกลุ่มฯ ที่อาจแตกต่างกันบ้างตามบริบทและศักยภาพหรือต้นทุนเดิมที่มีอยู่ของกลุ่มฯ

รูปแบบในการเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองของชุมชน

จากการสังเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างพลังทุนของชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน โดยใช้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 6 กลุ่ม เป็นกรณีศึกษา ได้รูปแบบในการเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองของชุมชน ได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์บริบทของชุมชนที่ศึกษา ศึกษาบริบทและสถานการณ์การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯแบบมีส่วนร่วม โดยวิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์ฯแบบมีส่วนร่วม ด้วยเทคนิค SWOT วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์ฯ

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาจุดแข็ง ขยายโอกาส แก้ไขจุดอ่อนและกำจัดอุปสรรค โดยเริ่มจากการพัฒนาศักยภาพคน พัฒนาด้านการบริหารจัดการ พัฒนาการจัดกิจกรรม พัฒนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำไปสู่การพึ่งตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 อบรม ให้ความรู้ ศึกษาดูงาน จัดเวทีเพื่อจัดทำแผนนำไปสู่การลงมือปฏิบัติ และมีการประเมินผล ในแต่ละกลยุทธ์แต่ละกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 5 สรุปบทเรียนจากการลงมือปฏิบัติตามแผนงานกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 6 แลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์กับองค์กรเครือข่าย ลงมือปฏิบัติซ้ำเพื่อเสริมสร้างพลังให้กลุ่มเข้มแข็งในระยะเวลาที่เหมาะสม โดยมีเป้าหมาย คือ การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตใจ การเมืองการปกครอง และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

การเสริมสร้างพลังทุนของชุมชนสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน : กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 6 กลุ่ม ดังกล่าวนั้น ได้มีข้อค้นพบที่สอดคล้องเป็นไปตามหลักการของการประเมินแบบเสริมพลัง ของ Fetterman & Wandersman (2005) ซึ่งเป็นหลักการที่จะเป็นตัวกำกับและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำสู่การเสริมพลังและการกำหนดตนเองขององค์กรและชุมชนตามแนวทางของการเสริมสร้างพลังทุนของชุมชน ดังนี้

1. การพัฒนาระดับขั้น (Improvement) เป้าหมายของการเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตซึ่งเป็นทุนของชุมชนในภาคใต้ตอนบนครั้งนี้ เป็นการพัฒนาระดับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มออมทรัพย์ฯทั้งคณะกรรมการและสมาชิกและช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดบรรลุผลลัพธ์กิจกรรมตามที่คาดหวัง โดยใช้กระบวนการเสริมพลังพัฒนางานให้ดีขึ้นกว่าครั้งที่ผ่านมาโดยมีเกณฑ์การประเมินเป็นตัวชี้วัดในการยกระดับการพัฒนา เช่นการวางแผนยกระดับจากกลุ่มที่อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุงพัฒนาเป็นกลุ่มที่มีการพัฒนาในระดับปานกลาง จากระดับปานกลางพัฒนาเป็นระดับก้าวหน้า เป็นต้น

2. ความเป็นเจ้าของชุมชน (Community Ownership) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มออมทรัพย์ฯ ทั้งกรรมการและสมาชิกรวมทั้งชุมชน จะมีความรับผิดชอบต่อการออกแบบดำเนินการการเสริมสร้างพลังและนำข้อมูลที่ค้นพบไปสู่การปฏิบัติ เป็นเจ้าของแนวคิด การบริหารและการประเมินผลองค์กร เป็นเจ้าของข้อมูลความรู้ที่เกิดขึ้น กระบวนการนี้ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเอาธุระต่อองค์กร ชุมชน สำนึกในการดูแลคุณภาพชีวิตของตนเองและต้องการกำหนดทิศทางอนาคตขององค์กร ชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยสมาชิกในองค์กร ชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกและหวงแหน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ทำให้กิจกรรมกลุ่มดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนโดยชุมชนเอง

3. การเข้าร่วม (Participation) กระบวนการเสริมพลังในครั้งนี้มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย ทั้งสมาชิก/กรรมการบริหารในกลุ่มออมทรัพย์ฯและชุมชน ผู้นำชุมชน แหล่งทุน เจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาร่วมเรียนรู้ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการและร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ฯร่วมกันอย่างเปี่ยมดีเอกฉันท์และยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ทัศนคติ และเสริมสร้างทัศนคติว่าการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายเป็นสิ่งดีงามมีข้ออุปสรรคและควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นวัฏจักรของการเสริมพลังที่ไม่หยุดนิ่งและขาดสาย

4. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Democratic Participation) กระบวนการเสริมพลังของกลุ่มออมทรัพย์ฯให้คุณค่าหรือความหมายกับการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของทุกฝ่ายในการตัดสินใจในการกำหนดทิศทางการพัฒนาด้วยวิถีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยการลงความเห็นร่วมที่ผ่านการอภิปรายชี้แจงและให้เหตุผลอย่างชัดเจนปราศจากการครอบงำทางความคิดจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง กระบวนการที่ใช้เพื่อนำไปสู่ข้อตกลงร่วม เช่น การพิจารณาอย่างใคร่ครวญ (Deliberation) ในการดำเนินงานที่มีความเสี่ยงในการลงทุน การจัดสวัสดิการช่วยเหลือชุมชนให้ครอบคลุมสมาชิกในชุมชน การรับรู้ร่วมโดยผ่านการประชุมชี้แจงและลงมติ การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Communicative Action) ให้สมาชิกทุกคนรับรู้โดยทั่วถึงกันด้วยการประชุม การสื่อสารด้วยเอกสาร เป็นต้น การ

ปฏิบัติการร่วมกันกระบวนการนี้ทำให้เกิดทักษะการวิเคราะห์และพฤติกรรมที่รับผิดชอบร่วมกันในรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

5. ความเป็นธรรมในสังคม (Social Justice) กระบวนการเสริมพลังมุ่งสู่การพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ฯ ซึ่งเป็นทุนของชุมชนให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกันภายในชุมชน กล่าวคือ สมาชิกในชุมชนทุกคนไม่ว่าจะมีเพศ ฐานะ รายได้ สถานะทางสังคมที่แตกต่างกันสามารถเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ กันได้ทุกคนและมีสิทธิ์ได้รับการคัดเลือกเป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนั้นการเสริมพลังมุ่งให้ผู้คนสามารถพัฒนาและได้จัดการกับปัญหาการเข้าถึงแหล่งทุนการเงินภายนอกได้ด้วยตัวเอง ขจัดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยพัฒนาสมรรถนะของกลุ่มคนเหล่านี้ให้ยกระดับขึ้น ในกระบวนการเสริมพลังนั้นมุ่งจัดความไม่เท่าเทียมที่มักเกิดในกลุ่ม ผู้เสียเปรียบ ผู้พิการ และคนชายขอบ

6. ความรู้ท้องถิ่น (Community Knowledge) การเสริมพลังเป็นการจัดการความรู้ ความเข้าใจในบริบท ข้อมูล ประสบการณ์และความรู้ ภูมิปัญญาของกลุ่มออมทรัพย์ฯ เพื่อการผลิตและบริบทของชุมชนท้องถิ่น ความรู้ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกันจะได้รับการยอมรับและให้คุณค่า เป็นความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแหล่งศึกษาดูงาน เป็นศูนย์การเรียนรู้ของกลุ่ม องค์กร ชุมชนต่างๆ เป็นพื้นฐานนำสู่การตัดสินใจและตีความผลการประเมินและการปรับใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ในองค์กร ชุมชน เช่น การจัดสวัสดิการของชุมชนโดยกลุ่มออมทรัพย์ฯ

7. กลยุทธ์ที่วางอยู่บนหลักฐานข้อมูล (Evidence-base Strategies) ให้ความสำคัญต่อหลักฐานเชิงประจักษ์ เรียนรู้จากกลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จมาแล้วในบริบทนั้นจากการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์ฯ เพื่อการผลิตแบบมีส่วนร่วมได้รู้จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของแต่ละกลุ่มและการศึกษาดูงานจากกลุ่มอื่นๆ ทำให้สามารถกำหนดวิสัยทัศน์และกำหนดกลยุทธ์จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นจริงและมีหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อให้การดำเนินงานมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่จับต้องได้จริง แนวทางนี้จะช่วยประหยัดเวลาและทรัพยากร รวมทั้งมีความตระหนักรู้เสมอว่า กลยุทธ์และยุทธศาสตร์ที่นำมาแนะนำใหม่จะต้องปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

8. การพัฒนาสมรรถนะ (Capacity Building) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มออมทรัพย์ฯ จะพัฒนาสมรรถนะจากการได้ตัดสินใจและร่วมผลักดันองค์กร กิจกรรมด้วยกัน โดยมีความเชื่อว่า ผู้เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆจะสามารถดำเนินการได้ หากได้รับการพัฒนาให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่นการอบรมให้ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีช่วยในการบริหารจัดการด้านข้อมูล การใช้แบบประเมินผลกลุ่มออมทรัพย์ฯ แบบมีส่วนร่วมใน 4 ด้านของกรมการพัฒนาชุมชน ทำให้สามารถเรียนรู้ว่ากลุ่มจะต้องปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในด้านใดบ้างซึ่งแนวทางการเสริมพลังนี้จะอาศัยการตัดสินใจบนพื้นฐานของการพัฒนาศักยภาพผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กรด้วย

9. องค์กรเรียนรู้ (Learning Organization) กระบวนการเสริมพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯ ครั้งนี้ช่วยให้เกิดชุมชนของการเรียนรู้ การสะท้อนกลับเรื่องการประเมินกิจกรรมและองค์กรแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กรและชุมชน จะทำให้กลุ่มออมทรัพย์ฯสามารถสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงและการท้าทายใหม่ๆ ได้ทันเหตุการณ์รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันสถานการณ์ตลอดเวลาด้วยความสามารถของชุมชนเองโดยไม่ต้องรอให้หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกเข้ามาดำเนินการ เช่น การแก้ปัญหาในกรณีเกิดการทุจริตในกลุ่มออมทรัพย์ฯ การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับให้ทันกับสถานการณ์ใหม่ๆ ขณะที่ผลการประเมินแต่ละครั้งก็จะนำสู่การพัฒนายกระดับยิ่งขึ้น ทั้งนี้การตัดสินใจวางอยู่บนพื้นฐานข้อมูลเพื่อนำสู่การบรรลุเป้าหมาย

10. ความรับผิดชอบ (Responsibility) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มออมทรัพย์ฯ ได้แสดงความรับผิดชอบต่อกระบวนการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์ฯ ด้วยการเสริมพลังซึ่งเป็นการวิเคราะห์ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน จะมีพันธะสัญญาต่อการผลักดันให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และแผนงานโครงการที่เข้าร่วมกันดำเนินการจากกระบวนการเสริมพลังและส่งมอบผลลัพธ์ของกิจกรรม มีการพัฒนากิจกรรม/องค์กรให้ต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นผลด้านการพึ่งตนเองของชุมชนและด้านความยั่งยืนในระยะยาว ความรับผิดชอบที่จะกล่าวนี้หมายถึง ทั้งความรับผิดชอบในกระบวนการและผลงานที่ดำเนินการ

การสร้างเสริมพลังทุนของชุมชนตามกระบวนการดังกล่าว เป็นการปฏิบัติการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์กรได้มีปฏิสัมพันธ์กัน เรียนรู้ร่วมกัน ตามหลักการข้างต้น จะช่วยให้สามารถยกระดับการเสริมพลังและความสามารถในการกำหนดอนาคตเองได้ (Self-determination) ขณะที่กระบวนการเสริมพลังที่ดำเนินการไปเป็นระยะๆ นั้นจะช่วยเสริมสร้างสมรรถนะและทุนของชุมชนให้เกิดขึ้นได้อีกด้วย อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งยั่งยืนพึ่งตนเองได้ขององค์กรและชุมชน

การเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับการพึ่งตนเองของชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน

การพึ่งตนเองด้านจิตใจ การรวมตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อดำเนินการก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ฯ ต้องเสริมสร้างจิตใจที่เข้มแข็ง ยืนหยัด สามัคคี มีคุณธรรม เพื่อเป้าหมายในการพึ่งตนเอง กระบวนการการพัฒนาออมทรัพย์ฯ ต้องใช้ระยะเวลาอันนานปี จึงช่วยหล่อหลอมและคัดกรองสมาชิกที่มีจิตใจที่มั่นคง เชื่อมั่น ศรัทธาในพลังของกลุ่ม กลุ่มจึงจะสามารถยืนหยัดอยู่ได้ ดังนั้นการเสริมสร้างพลังทำให้กลุ่มออมทรัพย์ฯ มีความแข็งแกร่งขึ้น ส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองทางด้านจิตใจได้ดียิ่งขึ้น

การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ เป็นความต้องการออมเงินของสมาชิกคนละเล็กคนละน้อยแต่สม่ำเสมอและยาวนาน ต้องอาศัย การอดออมและความอดทน เมื่อกลุ่มมีความเข้มแข็ง มีเงินสะสมจะสะสมเพียงพอในระดับหนึ่งแล้ว ให้สมาชิกกู้ดอกเบี่ยราคาถูก นำไปลงทุนประกอบอาชีพโดยไม่ต้องไปกู้เงินภายนอก ในขณะที่เดียวกันการออมเงินของสมาชิกเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความมั่นคง ไม่มีผลกระทบเมื่อเกิดภาวะวิกฤตด้านเศรษฐกิจจากภายนอกชุมชน การเสริมสร้างพลังของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ดียิ่งขึ้น

การพึ่งตนเองด้านสังคม การรวมตัวเป็นกลุ่มออมทรัพย์ฯ นับเป็นการสร้างทุนทางสังคมให้มีความเหนียวแน่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกัน ทำให้เกิดความรักสามัคคี มีความรู้สึกเป็นเพื่อน มิตรหรือเครือญาติที่ช่วยเหลือดูแลกัน มีการจัดสวัสดิการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม การเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯ ทำให้ชุมชนได้

ทบทุนทุนทางสังคมและทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักในพลังทุนทางสังคมของตนทำให้สามารถพึ่งตนเองทางด้านสังคมได้ดียิ่งขึ้น

การพึ่งตนเองด้านการเมืองการปกครอง การดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เน้นกระบวนการประชาธิปไตยทุกขั้นตอน กรรมการมาจากการเลือกตั้ง อยู่ตามวาระ บริหารตามหลักธรรมาภิบาล ตรวจสอบได้ กลุ่มออมทรัพย์ฯสร้างคนให้มีจิตอาสาเพื่อส่วนรวม มีจิตใจประชาธิปไตย รับผิดชอบต่อความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อได้รับการไว้วางใจและยอมรับจากชุมชนสามารถเข้าสู่การเมืองการปกครองท้องถิ่นทำงานเพื่อสังคมได้อย่างมีคุณภาพ การเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯได้ใช้กระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองทางด้านการเมืองการปกครองได้อย่างเป็นรูปธรรม

การพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรวมตัวเป็นกลุ่มออมทรัพย์นำไปสู่การทำกิจกรรมอื่นๆที่มุ่งเน้นการพึ่งตนเอง การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การปลูกป่า การนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่มาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในด้านเศรษฐกิจ เช่นการนำดินขาวมาทำเซรามิค การนำดอกอ้อมาทำไม้กวาดดอกหญ้า การใช้พื้นที่ว่างเปล่าหลังโค่นยางพารา นำไปปลูกข้าวไร่ไว้บริโภคในครัวเรือน การนำทรัพยากรทางทะเล เช่น ปลา กุ้ง มาแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่มได้ เป็นต้น การเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯทำให้เกิดกิจกรรมที่คำนึงถึงกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

แนวทางในการเสริมสร้างพลังทุนของชุมชนสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้

สำหรับแนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างพลังทุนของชุมชนสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ โดยใช้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตซึ่งเป็นทุนที่สำคัญของชุมชนเป็นกรณีศึกษานั้น มีดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการออมเงินในรูปแบบของการรวมกลุ่ม เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว ชุมชน และประเทศตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและให้ชุมชนเป็นฐานการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเอง โดยการเสริมสร้างพลังทุนของชุมชนให้ เป็นต้นทุนในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สถาบันการเงินชุมชน ฯลฯ ควรกำหนดนโยบายในการเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯ และกลุ่มองค์กรชุมชนอื่นๆ ในชุมชนให้เข้มแข็งอย่างจริงจัง เนื่องจากในปัจจุบันมีกลุ่มออมทรัพย์ฯ และองค์กรชุมชนที่จัดตั้งโดยหน่วยงานต่างๆ จำนวนมาก แต่ไม่ได้รับการเสริมพลังอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ทำให้กลุ่ม องค์กรขาดพลังในการดำเนินกิจกรรมให้มีความก้าวหน้าและไม่สามารถเป็นแกนนำในการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองในด้านเศรษฐกิจ สังคมโดยส่วนรวมของชุมชน

3. จากผลการศึกษามีข้อค้นพบเกี่ยวกับความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ เพื่อการผลิตนั้นปัจจัยที่สำคัญขึ้นอยู่กับความสามารถในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการดำเนินกิจกรรมอย่างชัดเจน ดังนั้นกลุ่มออมทรัพย์ฯ เพื่อการผลิตแต่ละกลุ่มจึงควรให้ความสำคัญในการคัดเลือกคณะกรรมการและควรมีระบบการตรวจสอบที่เข้มงวด รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนในการเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

4. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ต้องมีความเชื่อมั่นในแนวคิดที่ทุกคน กลุ่มออมทรัพย์ฯ ทุกกลุ่ม ชุมชนทุกชุมชน มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้หากได้รับการเสริมพลังอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างพลังของกลุ่มออมทรัพย์ฯ เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยบุคคลภายนอกเข้าไปช่วยกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัว โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งเพื่อให้รับรู้เรื่องราวและปรับปรุงวิธีการทำงานจากตัวอย่างกลุ่มอื่นๆ เป็นการสร้างระบบคิดและการตัดสินใจด้วยตนเอง

การนำไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนภาคีการพัฒนา สามารถนำรูปแบบการเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯ ไปกำหนดนโยบายเป็นปีแห่งการเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯ แบบมีส่วนร่วมให้เข้มแข็งเพื่อนำสู่การพึ่งตนเองของชุมชน

2. นำองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯ ไปเผยแพร่ให้กับกลุ่มออมทรัพย์ฯและองค์กรการเงินอื่นๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ในการเสริมพลังกลุ่มของตนเองให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของชุมชนและกลุ่มฯ

3. กลุ่มออมทรัพย์ฯและองค์กรอื่นๆของชุมชน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เป็นพี่เลี้ยงสามารถนำรูปแบบการเสริมพลังไปลงมือปฏิบัติการได้ทันที พร้อมทั้งนำองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันในเรื่องขยาย ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปในการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชนด้วย

4. การศึกษาการเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯให้เข้มแข็งครั้งนี้ ได้ข้อค้นพบว่ากระบวนการดังกล่าวเป็นการสะสมทุนของชุมชนที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากกระบวนการพัฒนาแบบทุนนิยมที่ผ่านมาได้ทำลายทุนของชุมชนทุกด้าน ได้แก่ การทำลายการพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ การพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกันทางสังคม การรักษาประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น การเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯให้เข้มแข็งจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนเพื่อฟื้นฟูและสร้างทุนของชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรมอย่างยั่งยืน

บทส่งท้าย

การกำหนดนโยบายในการพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมไทยที่ผ่านมา เป็นกระบวนการกำหนดนโยบายซึ่งภาคประชาชนผู้บริโภคนโยบายขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ดังนั้นนโยบายการพัฒนาที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่มุ่งหาประโยชน์จากกระบวนการโลกาภิวัตน์เป็นหลักโดยมิได้สนใจภาคชนบทเท่าที่ควร แต่เน้นการดำเนินนโยบายตามแนวที่ธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศเสนอแนะ เช่น การส่งเสริมให้มีการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศโดยเสรี ส่งเสริมการผลิตเพื่อการส่งออก การถ่ายโอนการผลิตจากภาครัฐบาลไปสู่ภาคธุรกิจ (Privatization) พร้อมทั้งลดการควบคุมและลดการกำกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทต่างๆ การให้ความสำคัญแก่เป้าหมายการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจทั้งการรักษาดุลยภาพภายในและดุลยภาพภายนอก

ความล้มเหลวของภาครัฐในการจัดการกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ทำให้ชุมชนต่างๆ ในทั่วทุกภูมิภาคของสังคมไทยเริ่มมองหาทางเลือกใหม่ในการจัดการปัญหาด้วยตนเอง แทนที่จะรอความช่วยเหลือจากรัฐ เนื่องจากต่างต้องประสบกับปัญหาเดียวกันและปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อทำให้ชุมชนต้องอ่อนแอลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง รวมทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายจนเสียดุลยภาพ ก่อให้เกิดภัยพิบัติที่ร้ายแรงตามมา และปัญหาที่ต้องเผชิญเหล่านั้นได้เป็นเงื่อนไขให้ชุมชนได้มาแลกเปลี่ยนทุกข์สุขและเห็นได้ว่าการแก้ปัญหาจะเกิดขึ้นได้นั้นสมาชิกในชุมชนจะต้องร่วมแรงร่วมใจกันและยังต้องประสานความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายให้ได้ด้วย ดังนั้นการรวมตัวเป็นกลุ่ม องค์กรต่างๆในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มอาชีพ สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน ฯลฯ เพื่อตอบโต้และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่ผ่านมาว่าได้เข้าไปทำลายการดำรงอยู่ของชุมชนหมู่บ้าน ทำให้ชุมชนต้องปรับตัวโดยการสร้างเสริมพลังทุนของชุมชนเพื่อความอยู่รอด สามารถพึ่งตนเองได้ หรือเพื่อปกป้องศักดิ์ศรีของความเป็นชุมชนของตนกลับคืนมา ซึ่งภาครัฐควรขยายผลและกำหนดนโยบายในการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมใหม่ โดยมีเป้าหมายเพื่อความอยู่รอด พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนของสังคมไทยในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กมล สุดประเสริฐ. (2540). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ
ผู้ปฏิบัติงาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.
- กาญจนา แก้วเทพและกนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2530) การพึ่งตนเองศักยภาพในการ
พัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองศาสน์การพิมพ์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2540). ภาพรวมของพัฒนาการขององค์กรชุมชน:กลไกเพื่อ
แก้ปัญหาและพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว).
- การพัฒนาชุมชน,กรม. (2540). การดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.
กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อก.

- ชนินทร์ เจริญกุลและคณะ. (2544). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรชุมชนโดยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสาธารณสุขในท้องถิ่น. นครราชสีมา:สถานฝึกอบรมและวิจัยอนามัยชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชิตชยางค์ ยมาภย์. (2542). การศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน:ศึกษารณิ กลุ่มออมทรัพย์ในเขตพื้นที่อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา.วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เนาวรัตน์ พลายน้อยและคณะ. (2549). การประเมินผลแบบเสริมพลังเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในสังคมฐานความรู้. นครปฐม:มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์. (2543). พลังสร้างสรรค์แห่งชุมชน. ศูนย์ฝึกอบรมวิทยาศาสตร์ชุมชนแห่ง ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก
- ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจและคณะ. (2545). รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืนเพื่อพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายองค์กรชุมชน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- ภมรรัตน์ สุธรรม. (2546). พลวัตชุมชนกับการพึ่งตนเองในภาคตะวันตกของประเทศไทย. กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว).
- สรายุทธ์ เสงี่ยม. (2550). ความสำเร็จของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับความพึงพอใจใน คุณภาพชีวิต. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สังคมวิทยา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2547) การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิดา มณีวงศ์ (2541). รูปแบบและแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของการ รวมกลุ่มในชุมชนสาคลี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.นครปฐม:มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรทัย อาจอ้า. (2549). การประเมินผลเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ. กรุงเทพฯ:แปลนพริ้นติ้ง.
- Fetterman, D. M. (2001). **Foundation of Empowerment Evaluation.** California Sage Pubplication.